

בבא מציעא ד'

הקדמה

הגמרא ממשיכה לברר, מנין ששני עדים המעידים על מקצת הטענה מחייבים בשבועה כטוען במקצת. והגמרא הביאה שלרבי חייא הדבר נלמד מקל וחומר, ומה פיו שאינו מחייבו ממון על מה שלא הודה, מחייבו שבועה כשהודה במקצת. עדים שמחייבים אותו ממון על החצי שהעידו עליו, ודאי שיחייבוהו שבועה על השאר. והגמרא הקשתה, שהרי יש חומרא בפיו יותר מבעדים שאינו נפסל בהכחשה ובהזמה? אלא רבי חייא לומד חיוב שבועה בהעדאת עדים בקל וחומר מעד אחד שאינו מחייב ממון, ולומדים מהכתוב שעד אחד מחייב שבועה.

וכעת שואלת הגמרא, הרי אי אפשר ללמוד מעד אחד שמחייב שבועה על מה שמעיד, להכחיש את העד. להעדאת עדים על מקצת הטענה, שעדים יחייבו שבועה על מה שכפר? אלא אמר רב פפא, לומדים שהעדאת עדים מחייבת שבועה מגלגול שבועה¹⁷ של עד אחד. שאם נתחייב לו שבועה על ידי עד אחד, מגלגלים עליו שבועה על טענה אחרת שאין חייב עליה שבועה. ואם עד אחד מחייב שבועה על מה שלא העיד, קל וחומר שעדים מחייבים שבועה על מה שלא העידו.

הצד השווה שבאים ע"י טענה ואם נקשה מה לגלגול שבועה על ידי עד אחד, שהעד וכפירה

אינו מחייבו שבועה על מה שלא העיד, אלא שהשבועה גוררת שבועה. ומנין שעדים יחייבו שבועה על מה שלא העידו לא על ידי גלגול שבועה. פיו יוכיח, שהודאת פיו במקצת מחייבת שבועה על מה שכפר ופיו לא הודה. ואם נקשה מה לפיו שאינו בהכחשה והזמה, עד אחד שישנו בהכחשה והזמה¹⁸ והוא מחייב שבועה יוכיח. ואם נקשה, מה לעד אחד שנשבע על מה שמעיד, פיו שנשבע על מה שכפר יוכיח. וחזר הדין לא ראי זה כראי זה. ונלמד בהצד השווה שבהם שהם באים על ידי טענה וכפירה¹⁹. ונלמד שהעדאת עדים שבאה על ידי טענה וכפירה מחייבת שבועה.

שואלת הגמרא, והרי יש בכולם צד שווה שלא הוחזק כפרן, ומנין שגם בעדים שהוחזק כפרן על ידם יהיה נאמן בשבועה? עונה הגמרא, שגם בעדים הוא לא הוחזק כפרן. כמו שאמר רב אידי בר אבין בשם רב חסדא, הכופר במלוה, כשר

17 לומדים מהכתוב בסוטה: "ואמרה האשה אמן אמן". רש"י.

18 גורסים כאן שישנו בהכחשה ובהזמה מפני שיש בו תורת הזמה לבטל את עדותו. ואין להקשות מה לפיו שאינו משלם בהזמה תאמר בעדים שמשלמים בהזמה, מפני שמה שאינו משלם כשהוא מוזם אינה חומרה אלא מפני שאינו מחייב בעדותו ממון. ומהשדיבורו בטל נחשב ישנו בהזמה. ועל הלימוד בהצד השווה מקשים כך מפני שעל במה הצד פורכים פירכא כל שהיא. ורבי חייא אינו מחשיב זאת לפירכא גם על במה הצד מפני שמה שאינו משלם הוא משום גריעותו, שלא היה בכחו לחייב ממון. תוס'.

19 התוס' מקשים כופר הכל יוכיח שבא ע"י טענה וכפירה ופטור משבועה. וי"ל שבהצד השווה שבהם שיש טענה חשובה שכשמודה במקצת או שעד מכחישו נראה שמשקל. תוס'.

לעדות. אבל הכופר בפקדון, פסול לעדות²⁰. אלא יש להקשות על רבי חייא כך, מה להצד השווה שבהם שאינם בתורת הזמה, אבל בהעדאת עדים שיש בהם תורת הזמה, ואם יוזמו על החמישים שהעידו שהוא חייב יהיו חייבים לשלם, לא יהיה חייב שבועה. ולרבי חייא הפירכא ממה שעדים ישנם בהזמה אינה פירכא, כיון שגם בעד אחד יש תורת הזמה לבטל את עדותו²¹.

ואמרת הגמרא שאם יש להשיב על דברי רבי חייא, יש להקשות על מה שאמרו שהתנא של המשנה סובר כדבריו. הרי המקרה שבמשנה אינו דומה לדינו של רבי חייא בהעדאת עדים. בעדים שמעידים שחייב חמישים למלוה, אמנם יש עדים שהוא חייב חמישים, אבל ללוה אין עדים שאינו חייב למלוה כלום. ואם היו לו עדים שאינו חייב, האם רבי חייא היה מחייבו שבועה! אבל במשנה כמו שאנו עדים שמה שזה מחזיק הוא שלו, כך אנו עדים שמה שהשני מחזיק הוא שלו. ולמרות זאת הם נשבעים. מפני שהשבועה אינה שבועה דאורייתא של העדאת עדים אלא מתקנת חכמים שלא יהיה כל אחד הולך ותוקף בטליתו של חברו ואומר שלי היא.

'הילך' חייב שבועה כמודה אלא מה שנאמר שיש ראייה למה שרבי חייא שנה ממה שהתנא של המשנה אומר, הדבר נאמר על דברים אחרים של רבי חייא. מי שאמר לחברו 'מנה לי בידך', וחברו ענה לו 'אין לך בידי אלא חמישים, 'הילך' וקח לך, שלא הוצאתים והם שלך בכל מקום שהם²², חייב שבועה. מפני שגם כשאמר 'הילך' הוא כאומר, אני חייב לך רק חמישים, והוא כמודה במקצת הטענה שחייב שבועה. וכן שנה התנא של המשנה, שנים אוחזים בטלית, והרי כיון שכל אחד מהם תופס בטלית 'אנן סהדי' שמה שתופס הוא 'הילך', והמשנה אומרת שישבעו כרבי חייא שאמר ש'הילך' חייב. והגמרא הבינה בהוה אמינא, שהטעם של המשנה הוא מפני ש'אנן סהדי' שמה שכל אחד תופס הוא שלו, וכרבי חייא שאמר שהעדאת עדים מחייבת שבועת מודה במקצת. והרי ה'אנן סהדי' מעיד שכל אחד מחזיק את מה שהוא שלו, וראייה ש'הילך' חייב

20 ולא אומרים שהוא גזלן ונפסל לעדות, שכיון ו'מלוה להוצאה נתנה' שמא צריך להוציאה וסבר עד שיהיה לי זוזים ואפרענו, ואם אודה כעת יתבעני מיד. אבל הכופר בפקדון אפילו על מקצת ובאו עדים והעידוהו פסול לעדות שמה היה לו להרויח בהכחשתו. רש"י.

21 ואפילו שאינו משלם קנס על מה שזמם אין בכך שאינו משלם קנס יפוי כחו להאמין לעדותו, רש"י. ועיין בדברי התוס' לעיל בהערה מס' 1.

22 רש"י כתב שיש דין הילך במלוה כשלא הוציא את המעות. אבל הר"ן כתב שמלוה להוצאה ניתנה והילך הוא רק בפקדון. הגהות הגר"א.

ור"ש אמר הילך פטור כיון שהוא כבידי המלוה ואינו מודה במקצת ובחמישים האחרים לא הודה, ואין כאן הודאה במקצת הטענה. ולא קשה מהמשנה, מפני שהשבועה במשנה היא מתקנת חכמים, ולא משום העדאת עדים. שהרי כמו שיש לזה 'אנן סהדי', יש גם לאחר 'אנן סהדי'²⁶. והחולק על רב ששת שסובר שהילך פטור, יאמר שאם מדאורייתא 'הילך' חייב שבועה²⁷, חכמים מתקנים שבועה כעין דאורייתא בשנים אוחזין בטלית, כדי שלא ילך ויתקוף טליתו של חברו ויאמר שלי היא. אבל אם מדאורייתא 'הילך' פטור משבועה, האם חכמים מתקנים שבועה שאין כמותה בדאורייתא?!

סלעים דינרים מלוה או' ה' ולוה אומר ג' רשב"א ומקשה הגמרא על רבי חייא שאומר או' הואיל והודה מקצת הטענה ישבע שכתוב בו שלוה סלעים, או דינרים ולא פירש בשטר כמה. והמלוה אומר שהלוה חייב לו חמשה דינרים, והלוה אומר שהוא חייב שלשה. רבי שמעון בן אלעזר אומר ישבע, הואיל והודה על מקצת הטענה. ורבי עקיבא אומר, אינו אלא כמשיב אבידה ופטור. ומשמע שלרבי שמעון בן אלעזר מחייב שבועה רק משום שאמר שחייב שלשה דינרים, אבל אם היה אומר שהוא חייב שני דינרים, לא היה חייב שבועה. כיון שהודאתו כתובה בשטר, שהרי מיעוט דינרים הוא שנים. וכשהוא מודה על הכתוב בשטר הוא 'הילך', שהרי במלוה בשטר הקרקעות משועבדות על כך. ורק כשאמר שהוא חייב שלשה הוא חייב שבועה, מפני שהדינר השלישי שאינו בשטר הוא מלוה על פה שאין הקרקעות משועבדות ואינו 'הילך'. וקשה על מי שאמר שב' 'הילך' חייב שבועה²⁸?

23 לפי רש"י הגמרא סוברת כר"ח קמייא. והתוס' הקשו כיון שאי אפשר להוכיח אלא מכח ר"ח קמייא יאמרו את הותנא תונא על הקמייא! התוס' מסביר שמה שאנן סהדי שמה שכ"א תופס הוא שלו הוא יותר מעדים והוא כמו שכ"א מודה לשני שמה שהוא תופס הוא שלו. וי"ל שאם הילך היה פטור חכמים לא היו מתקנים שבועה שאין כמותה בדאורייתא. אבל לר"ח קמייא גם אם בהעדאת עדים פטור היו מתקנים שבועה מפני שמה שחברו תופס הוא כמו הודאה. אלא הוא דוחק כיון שלא נאמר ותנא תונא על ר"ח קמייא משום שמה שתופס נחשב כהודאה אלא מפני שכמו שיש אנן סהדי לזה יש אנן סהדי לשני. תוס'.

24 אבל הרז"ה מפרש שבמשנה אין כלל הודאה אלא שר"ש פטר מפני שכשהמעות מזומנים בידו כמו שהם בידי המלוה ואין עליהם כל טענה. ומהמשנה רואים שגם כשמוזמנים בידו חייב שבועה. הגהות הגר"א.

25 תוס' כתבו הלכה כר"ש ממה שאמרו בדף ק' בעבד קטן, ועוד הילך הוא. אך בספר חפץ כתבו שהילך חייב. תוס'.

26 רש"י.

27 בשבועה דאורייתא כגון בהודאה במקצת. רש"י.

28 התוס' הקשו יהיה נאמן בשלשה מיגו שהיה יכול לומר שנים. וי"ל כיון שהילך פטור, הוא ככופר הכל וטענה זאת היא העוה. תוס'.

א"א לומר שרשב"א שאומר הואיל והודה ישבע אמר ג' להוציא מדברי ר"ע

עונה הגמרא, באמת לרבי שמעון בן אלעזר חייב גם אם אמר שחייב שנים²⁹, אלא שהוא

אמר את הדין כשהלוה מודה שחייב שלשה, להוציא מדברי רבי עקיבא שאמר שכשהלוה אומר שהוא חייב שלשה הוא 'משיב אבידה'; שהרי היה יכול שלא להודות בשלישי שאינו כתוב בשטר, ולכן הוא פטור. שואלת הגמרא, אם כן רבי שמעון בן אלעזר אומר הואיל והודה במקצת הטענה ישבע, הרי הוא היה צריך לומר אף זה ישבע, ולחדש שחולק על רבי עקיבא שאין זה נחשב למשיב אבידה? אלא רבי שמעון בן אלעזר סובר שכשהלוה אומר שנים הוא פטור, אבל הוא סובר ש'הילך' חייב³⁰. וכאן הוא פטור מפני שהשטר מסייע לו. אם הלוה טוען שהוא חייב שנים העדים החתומים על השטר, שלא מפורש בו מנין, מסייעים לדבריו שאינו חייב יותר משנים. או מפני שבשטר יש שיעבוד קרקעות, ואין נשבעים על כפירת שיעבוד קרקעות^{31 32}.

לא קשה על ר"ש מהסיפא רע"א אינו ויש שהקשו על רב ששת שאמר 'הילך' פטור, אלא כמשיב אבידה ופטור מהסיפא של הברייתא. ששנינו, רבי עקיבא³³

אומר אינו אלא כמשיב אבידה ופטור. ומשמע שאם הלוה היה אומר שנים ולא היה משיב אבידה, היה חייב שבועה. והרי השטר שמודה בו הוא כמו שאמר 'הילך'; וראיה ש'הילך' חייב? דוחה הגמרא, שגם אם היה אומר שנים, הלוה פטור. ורבי עקיבא אומר שלשה, לומר שהוא נאמן, מפני שהוא משיב אבידה. להוציא מדברי רבי שמעון בן אלעזר, הסובר שכשהלוה אומר שלשה הוא מודה במקצת וחייב, ואינו משיב אבידה מפני שהוא מערים ואומר שהוא חייב שלשה כדי שיחזיקו אותו לנאמן. וכן מסתבר לומר, מפני שאם רבי עקיבא היה מחייב את הלוה כשהוא אומר שנים, מדוע הוא פטור אותו כשהוא אומר שלשה. הרי אין להאמין לו משום הטענה שאם היה רוצה לשקר היה אומר שנים, שהרי לא היה אומר שנים, כיון שהיה חייב שבועה. אלא מוכח שפטור משבועה גם כשאומר שנים, ולכן גם באומר שלשה פטור.

שואלת הגמרא, מכל מקום קשה על רבי חייא שאומר שהילך חייב גם מדברי

29 ולר"ע הוא משיב אבידה מפני שהיה יכול לטעון שנים שהיא טענה טובה יותר, מפני שהשטר מסייעו. תוס'.
30 התוס' הקשו כיון שהילך חייב אם אמר שנים אינו כופר הכל, וכשאמר ג' יהיה נאמן במיגו ומהו טעמו של רשב"א? וי"ל שהלוה אינו רוצה לטעון מה שהשטר מסייעו שנראה שהוא אומר כך רק מפני שהשטר מסייע לו, וללא השטר היה כופר בכל. תוס'.

31 למ"ד שיעבודא דאורייתא למה מודה במקצת חייב שבועה, הרי היא כפירת שיעבוד קרקעות? וי"ל כשמחל על השיעבוד או שאין לו קרקע. תוס'.

32 אין להקשות לפי הספרים שגורסים בברייתא ר"ע, הרי ר"ע דורש ריבויים ומיעוטים ומי שדורש ריבוי ומיעוט אינו ממעט קרקעות אלא רק שטרות! מפני שיש לו איזה מיעוט למעט קרקעות משבועה. ואע"ג שרשב"א הוא תלמידו של ר"ע אין לחוש למה שחולק עליו. ומצינו שרבי חולק עם רשב"ג אביו. ויש ספרים שגורסים ר' יעקב במקום ר"ע. תוס'.

33 עיין בסוף הע' 14.

רבי עקיבא? עונה הגמרא, שכשומר שתיים אינו פטור משום הילך, אלא מפני שהשטר מסייעו. או מפני שאין נשבעים על כפירת שיעבוד קרקעות.

הודה בכלים וכפר בקרקע' מר זוטרא בנו של רב נחמן הקשה ממה ששנינו במשנה במסכת שבועות. טענו בכלים וקרקעות הודה בכלים

וכפר בקרקעות, הודה בקרקעות וכפר בכלים פטור, מפני שלא כפירתו ולא הודאתו מחייבת אותו שבועה. הודה מקצת קרקעות פטור, במקצת כלים חייב³⁴,

נשבע אף על הקרקעות. והטעם שפטור משבועה כשהודה בקרקעות, הוא מפני שקרקע אינה בת שבועה. אבל בכלים וכלים, בדומה לכלים וקרקעות חייב שבועה³⁵.

ולכאורה הוא כשכפר במקצת כלים והודה במקצת, בכלים שמונחים לפנינו, ואמר 'הילך'. וראיה מכאן ש'הילך' חייב שבועה? דוחה הגמרא, שאפשר לומר שבמקרה כזה יהיה פטור גם כשהטענה היא בכלים וההודאה היא בכלים.

והתנא אומר בכלים וקרקעות ולא כלים בכלים, לומר שאם הודה במקצת כלים חייב גם על הקרקעות, מדין 'גלגול שבועה'!

שואלת הגמרא, הרי כבר שנינו דין זה במשנה במסכת קידושין, זוקקין הנכסים שאין להן אחריות את הנכסים שיש להן אחריות להשבע עליהם? מבארת הגמרא, שעיקרו של דין 'גלגול שבועה' ממטלטלין לקרקע נשנה במסכת שבועות.

והמשנה במסכת קידושין שנתה אותו אגב מה שהמשנה אומרת שם. שהנכסים שאין להם אחריות נקנים עם הנכסים שיש להם אחריות בכסף שטר וחזקה.

34 אינו נאמן במיגו שהיה יכול לכפור בכלים ולהודות במקצת הקרקעות מפני שיתכן שהוא חפץ יותר בקרקע. תוס'.

35 היה אפשר לתרץ שמדובר כשחפר בה בורות שיחין ומערות כמו שאו' בסמוך. תוס'.

